
**O‘ZBEKISTON
MILLIY
UNIVERSITETI**

XABARLARI

**IJTIMOY-GUMANITAR FANLAR
YO‘NALISHI**

O'ZMU XABARLARI

ВЕСТНИК НУУЗ

АСТА NUUZ

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETI ILMIY JURNALI

JURNAL
1997 YILDAN
CHIQA
BOSHLAGAN

2023
1/3

Ijtimoiy-
gumanitar
fanlar turkumi

Bosh muharrir:

I.U.MADJIDOV – t.f.d., professor.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Y.S.ERGASHOV – f-m.f.d., professor.

Tahrir hay'ati:

Sagdullayev A.S. – t.f.d., akademik.

Ashirov A.A. – t.f.d., prof.

Baliyeva R. – t.f.d., prof.

Malikov A.M. – t.f.d., prof.

Yusupova D.Y. – t.f.d., prof.

Murtazayeva R.H. – t.f.d., prof.

Mo'minov A.G. – s.f.d., prof.

Nishonova O.J. – f.f.d., prof.

Abdulayeva N.B. – f.f.d., prof.

Madayeva Sh.O. – f.f.d., prof.

Tuychiyev B.T. – f.f.d., prof.

Utamuradov A. – f.f.n., prof.

Muxammedova D.G. – psix.f.d., prof.

Boltaboyev H. – fil.f.d., prof.

Rahmonov N.A. – fil.f.d., prof.

Shirinova R.X. – fil.f.d., prof.

Siddiqova I.A. – fil.f.d., prof.

Sa'dullayeva N.A. – fil.f.d., dots.

Arustamyan Y.Y. – fil.f.d., dots.

Pardayev Z.A. – fil.f.f.d., PhD.

Mas'ul kotib: **Z.A.PARDAYEV**

TOШKENT – 2023

МУНДАРИЖА

Тарих

Али Назарова Д. Политические преследования в системе печати и полиграфии: репрессированные представители сферы	4
Алманов К. XIX asr oxiri XX asr boshlarida Jizzax vohasi etnomadaniy muhitida turklar	8
Кобзева О., Вайсова Н. Новые перспективы сотрудничества республики Узбекистан и Турцией в сфере высшего образования	12
Курбанов К. “Sart” kim?	15
Омонов И. O‘zbekistonda temir yo‘l transporti tizimining vujudga kelishi va rivojlanish bosqichlari (Rossiya imperiyasi davri misolida)	18
Орифjonova G. Mustaqillik yillarida O‘zbekiston muassasa muzeylarida innovatsion yechimlarning qo‘llanilish tarixi	21
Rashidov O. Turkistonda milliy ziyolilarning bolsheviklarga qarshi mafkuraviy kurashi.....	24
Ergasheva X. 1940-1946-yillarda Farg‘ona vodiysida neft sanoatining rivojlanishi	28
Фалсафа. Педагогика. Психология. Методика. Социология. Сиёсий фанлар. Исломшунослик	
Abdikadirova N. Yoshlarning bo‘sh vaqtini samarali tashkil etish bo‘yicha ilg‘or xorijiy davlatlar tajribasi	31
Abdinazarova N. Mehribonlik uyi tarbiyalanuvchilarida ijobiy xulq-atvor shakllanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	35
Abdisoatov E. O‘zbekistonning global kiberxavfsizlik reytinglaridagi mavqeyini oshirishning ayrim jihatlariga oid	39
Abdullaev A. Psixologik madaniyat – pedagogik jamoadagi psixologik muhit shakllanishining omili sifatida.....	42
Abdullayev A. Fuqarolik jamiyatini shakllantirish davrida yoshlar huquqiy madaniyatini yuksaltirish muammolari	45
Akbarova L., Shanazarova N. Zamonaviy dunyoda raqamli iqtisodiyotni iqtisodiyotga ta‘sir va statistik tahlili	48
Alimardonov Z. Jamoat xavfsizligini ta‘minlash bo‘linmalari bo‘lajak ofitserlarida kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishda psixologik madaniyatning ta‘siri	51
Alimov B. Al-Qarojijning arifmetika – algebrachilar maktabi	54
Allaberganova N. Tayyorlov guruh tarbiyalanuvchilarini savodxonlikka o‘rgatishda kompetensiyaviy yondashuv.....	57
Axmedov M-U. Darsdan tashqari mashg‘ulotlarda o‘quvchilarning ijodiy faoliyatini shakllantirish muammolari	60
Batirov R. Chaqiriqqacha bo‘lgan yoshlarda harbiy-amaliy jismoniy tayyorgarlik konseptual xususiyatlari	64
Erimbetov B. Kurash sportida ilmiy-tadqiqotlarni rivojlantirish istiqbollari.....	67
Jumayeva S. Forming students’ creative competencies by using Kamoliddin Behzod’s miniatures in English lessons	69
Jo‘raqulov F. Jamiyat ijtimoiy-ma‘naviy muhitini o‘rganishning ma‘naviy-ma‘rifiy ahamiyati	73
Ibaydullayev T. Globallashuv davrida yoshlar ma‘naviyatiga ta‘sir etadigan tahdidlarning falsafiy tahlili	76
Ibragimov A. Kursantlar jamoalarida harbiy qadriyatli munosabatlarni rivojlantirishda muloqot madaniyati muhim omil sifatida	79
Ismatova M. Kouching tushunchasi va uning mazmun-mohiyati.....	82
Karimov B. Integrativ uzviylik – bo‘lajak mutaxassislarni normativ-metrologik vakolatini shakllantirish omili	85
Kenjabayev K. Yoshlarda harbiy vatanpapvaplik tarbiyasini shakllantirishning pedogogik imkoniyatlari va mohiyati	87
Kozlova G. Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarida irodaviy sifatlarni rivojlantirish.....	91
Qurbonova B. Hamkorlik pedagogikasi asosida talabalarni ijtimoiy hayotga tayyorlashning innovatsion texnologiyalari va ularni takomillashtirish.....	94
Қодирова Н. Ёўлажак тарих фани ўқитувчиларини касбий тайёргарлигини такомиллаштириш омили сифатида ..	99
Qoraboyev N. Akademik Said Shermuhamedov hayoti va faoliyatini davrlashtirish masalasiga doir	103
Qorayev S. Talabalarda ekologik madaniyatni rivojlantirishning ilmiy va amaliy ahamiyati	106
Quchqorova N. Outsorsing – bo‘lajak tarbiyachilar uchun muhim tizim	110
Mavlonova N. Laboratoriya mashg‘ulotlarini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish	113
Maqsudov U. Gender yondashuv asosida talaba-yoshlarning tashabbuslarini rag‘batlantirishning pedagogik-psixologik omillari.....	116
Matyakubov K. Texnologiya ta‘limi jarayonida usul va metodlardan maqsadga muvofiq foydalanish tamoyillari	119
Maxmudov K. Sharof Rashidov hayot va faoliyati zamondoshlar talqinida	122
Marufov E. Talabalarining ingliz tilida fonetik kompetensiyasini rivojlantirishda shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim texnologiyalaridan foydalanish	125
Mirzavaliyev J. Meritokratiya tizimi siyosiy tadqiqot ob‘ekti sifatida	128
Nazarov Z. O‘qituvchilarda kreativ sifatlarni rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish	132
Наркулова И. Профессиональная культура военнослужащего как социальный феномен.....	135
Niyozov M., Xudayberdiyev A. Elektron axborot-ta‘lim muxitida WEB texnologiyalarning o‘rni va ahamiyati.....	138
Omonov B. Geosiyosiy bilimlar rivojida “Temur tuzuklari” asarining ahamiyati	142
Otaqulova D. Ta‘lim platformalaridan foydalanib “Tibbiyotda axborot texnologiyalari” fanidan viktorinalar o‘tkazishning amaliy samaradorligi.....	145
Po‘latxodjayeva S. Maxmud Asad Jo‘shon hayoti va uning “Tasavvuf va nafs tarbiyasi” asari undagi axloqiy va estetik qarashlar.....	149
Ravshanov L. Mudofaa vazirligi tizimidagi rahbar imijini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik omillari	152
Razakov F. Umumta‘lim maktablarida o‘qitish sifatini oshirishda ijtimoiy psixologik muammolari mavjud bo‘lgan o‘quvchilar bilan ishlash.....	155
Sadikova U. Universitetda o‘qish motivatsiyasini o‘rganish usullari	158
Saydaliyeva J. Pakistan’s approaches to the situation in Afghanistan	161
Sobirova D. Tibbiyot xodimlari faoliyatida shaxslilik xususiyatlari namoyon etilishining psixologik asoslari	164
Tadjibaeva G. Parameters of modernization of formation of knowledge of children’s physiology and hygiene of the future preschool teacher	167

Tashmetov T. Global o'zgarishlar davrida barkamol yoshlarni shakllantirishning shart-sharoitlari va g'oyaviy omillari	171
Tilayev E. Axborot texnologiyalarining globallashuvi sharoitida yoshlarda ozod shaxs ko'nikmalarini tarbiyalash	175
Turayeva N. Improving the efficiency of using media content technology in teaching foreign languages in higher military educational institutions	178
Turaxanov A. Oliy o'quv yurtlaridagi harbiy ta'lim fakulteti kursantlarida jismoniy-taktik ko'nikmalarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari va nazariy-metodologik asoslari	181
Turgunbayev T. Harbiy ta'limda milliy identiklik tarbiyasi asosida talabalarda (kursantlarda) vatanparvarlikni rivojlantirish ta'lim texnologiyasi	184
Turgunova A. Zamonaviy gerontopedagogik yondashuvlar	187
Usmanov M. Mif va mifologiya amaliy hayot mahsuli sifatida	191
Utanova U. Ijtimoiy taraqqiyot va madaniy vorisiylik	194
Fayziev V., Qorayev S. Innovatsion ta'limi klasteri asosida talabalar ekologik madaniyatini rivojlantirish modeli	197
Xaydarova A. Virtual reallikka oid zamonaviy yondashuvlar tendensiyasi	201
Xolmatova Z. O'quv jarayonida foydalaniladigan pedagogik diagnostika funktsiyalari va tamoyillari	204
Xolmurodova L. Oliy ta'limda noorganik kimyo fanini o'qitishda birikmalarning invariantli, subinvariantli va variativ komponentlarini xossa xususiyatlarini turli xil tamoyillarining nazariy tahlili	207
Xo'jamberdiyeva Sh. Maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy asarlar bilan tanishtirishning zaruriyati	210
Xujamov I., Odinaeva N. Demografik omillarning mamlakat hududlaridagi ta'lim xizmatlariga bo'lgan talabga ta'siri	213
Эгамберганов И., Абдулхаликова Н. Педагогические методики формирования инженерного мышления студентов педагогических вузов (на примере предмета физика)	217
Эрназарова Р. Стрессоген вазиятларда талабалар хулқ-атвори детерминантларининг намоён бўлиш хусусиятлари	220
Yuldashev F. Forobiyning musiqa nazariyasiga oid qarashlari	225
Filologiya	
Abdumuratova S. Tarjima nazariyasining boshqa fanlar bilan aloqasi	228
Abduraximova N. His-tuyg'u kategoriyasi tilshunoslikning o'rganish ob'yekti sifatida	231
Azamov O. Tilshunoslikda Zoonim komponentli frazeologik birliklarni ilk o'rganish tamoyillari va tahlil usullari	234
Begmatova R. Lingvistik kooperatsiya va xushmuomalalik hodisalarining nazariy tahlili	237
G'aybullayeva D. Frazeologiya: shakllanishi, rivojlanishi va kontseptsiyalari	240
Jurayeva G. Jadid ta'lim falsafasida til masalasi va uning siyosiy-strategik ahamiyati	244
Zufarov I. Teleboshlovchilarning lisoniy mas'uliyati	247
Yo'ldosheva M. Portretning tashqi qiyofasini tasvirlovchi lisoniy birliklarning tarjimada berilishi	250
Komilova G. Jek Keruakning asaridagi lingvopoetik vositalarning qo'llanilishi	254
Qayumova D. Uzun tumani o'zbek shevalarida oziq-ovqat nomlari	257
Qodirova Z. Reklama tilining lingvomadaniy va sotsiopragsmalingvistik xususiyatlari	260
Qurbonov A. XX asr o'zbek adabiy manbashunosligi	262
Mavlyanova N. Dramatik bola-qahramon: estetik hodisalarining mavjudligi, o'zaro bog'liqligi va farqlanishi	265
Mamatkulova F., Ataniyazova D. Linguocultural peculiarity of english and uzbek paremiological units with food components	268
Murotov H. Reklama matnlarining lingvopragmatik funktsiyasi	271
Muhammadzokirova M., Dinaliyeva A. The problem of racism in "White teeth" by Zadie Smith	275
Ochilova M. Musiqa va raqs sohasida qo'llaniladigan terminlarning elektron axborot bazasini yaratish	279
Sobirova N. Xorazm vohasida baxshi ijrochiligi genezisi	282
Soliyeva M. The role of pragmatics in the field of linguistics	285
Turayeva M. Functional aspect of lexical interference	288
Tukhtayeva F. Theoretical and methodological foundations of imagology	291
Хатамова Д. Специфика развития современной литературоведческой терминосистемы	294
Erdanova S. Interpretation of the concepts of "Пул", "Деньги" and "Money" in the theory of the concept field	297
Eshkobilova F. O'zbek va ingliz bolalar folklorining lingvokulturologik xususiyatlarini qiyosiy – tipologik tahlili	300

УДК: 811.512.133'362'811.111'362

Mexriniso OCHILOVA,
BuxDU, Fakultetlararo chet tillar kafedrası dotsenti

BuxDU, Ingliz adabiyotshunosligi kafedrası dotsenti, PhD M.B.Ahmedova taqrizi asosida

MUSIQA VA RAQS SOHASIDA QO'LLANILADIGAN TERMINLARNING ELEKTRON AXBOROT BAZASINI YARATISH

Annotatsiya

Ushbu maqolada musiqa va raqs sohasida qo'llaniladigan terminlarning inglizcha-o'zbekcha lug'atini yaratishning lingvistik asoslari asoslab berilgan. Elektron lug'atlarni yaratishning texnik asoslari, qog'oz versiyadagi lug'atlardan afzalligi va terminlarni lug'atda berishning turli usullari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Elektron lug'at, musiqa va raqs sohasidagi terminlar, elektron axborot baza, semantik ma'no.

CREATING AN ELECTRONIC DATABASE OF TERMS USED IN THE FIELD OF MUSIC AND DANCE

Abstract

This article presents the linguistic basis of creating an English-Uzbek dictionary of terms used in the field of music and dance. The technical basis of creating electronic dictionaries, their advantages over paper dictionaries, and different ways of giving terms in the dictionary are analyzed.

Key words. Electronic dictionary, terms in the field of music and dance, electronic database, semantic meaning.

СОЗДАНИЕ ЭЛЕКТРОННОЙ БАЗЫ ДАННЫХ ТЕРМИНОВ, ИСПОЛЬЗУЕМЫХ В СФЕРЕ МУЗЫКИ И ТАНЦА

Аннотация

В данной статье представлены лингвистические основы создания англо-узбекского словаря терминов, используемых в сфере музыки и танца. Анализируются технические основы создания электронных словарей, их преимущества перед бумажными словарями, различные способы приведения терминов в словарь.

Ключевые слова. Электронный словарь, термины в области музыки и танца, электронная база данных, семантическое значение.

Kirish. Yillar davomida yangi terminlarning shakllanishining asosiy usullarini tasniflashga harakat qilindi. Ushbu tadqiqotlar natijalarini umumlashtirib, quyidagi asosiy usullarni ajratib ko'rsatish mumkin:

1) semantik (ko'p ishlatiladigan tilning so'zi yoki iborasini atama sifatida ishlatish, unga yangi ma'no berish). Taqqoslash:

ingliz tilida *advance* - o'zbek tilida *oldinga siljish*,

ingliz tilida *retire* - o'zbek tilida *nafaqaga chiqmoq*.

Termin yaratishning semantik usuli eng keng tarqalgan, bundan tashqari, bunday atamalar yangi bilim sohalari va inson faoliyati sohalari tushunchalarini belgilash uchun shakllanayotgan terminologiyada eng muhim o'rinni egallaydi.

2) morfologik (affikslash, birikmalash yo'li bilan yangi termin yaratish). Taqqoslash:

ingliz tilida *danceable* - o'zbek tilida *raqsga tusha oladigan*

ingliz tilida *dancegoer* - o'zbek tilida *raqs kursiga qatnashuvchi*

3) sintaktik (terminologik so'z birikmalar).

Taqqoslash:

ingliz tilida *dance hall* - o'zbek tilida *raqs zali*

ingliz tilida *dance card* - o'zbek tilida *raqs kartasi*

(raqqosaning ismlari qayd etilgan karta)

4) boshqa tillardan o'zlashtirilgan so'zlar

Fransuz tilida *moulinet* - o'zbek tilida "tez aylanish".

Adabiyotlar tahlili. Raqslarni tasniflashda R.D. Batchelor tomonidan to'rtta raqs guruhini aniqlagan:

-qo'rg'onning harakatlariga taqlid qilib qurilgan raqslar;

-tanani asta-sekin oldinga va orqaga egib bajariladigan dumaloq raqslar;

- ijrochilar oldinga va orqaga chayqaladigan raqslar;

-birinchi uch guruhning harakatlariga qurilgan raqslar"

Amerikalik tadqiqotchi R.Kraus raqslarni tasniflashda ishtirokchilarning tarkibi, maqsadi, ma'nosi va raqs lug'atiga e'tibor bergan. Shunga ko'ra, u beshta raqs guruhini aniqladi: balet; zamonaviy raqs; ijtimoiy raqs; sahna raqsi; xalq raqsi. L. Grove raqslarni 3 guruhga ajratadi: majoziy yoki poetik; tasviriy; ritual, marosimiy[1]. Zamonaviy psixologik maktablarda "maxfiy raqslar", "oqimli raqslar", "sehrli raqslar" insonning chuqur ichki imkoniyatlarini ochish, o'rganish va o'zlashtirishga mo'ljallangan "sehrli raqslar" qayta tiklanmoqda.

Tahlil va metodlar. Elektron lug'at yaratishda quyidagilar e'tiborga olinadi:

1) Lug'atda fe'l-terminlar harakat nomi shaklida va ot-terminlar keltiriladi.

Ingliz tili so'z boyligini boyitish yo'li konversiya - grammatik xususiyatlarini o'zgartirib, so'z yasash usuli. Amalda biz konversiya deganda faqat fe'ldan ot yasashga nisbatan va aksincha tushunishimiz mumkin. Ot va fe'lining o'zgarishi inglizcha so'z yasashning o'ziga xos xususiyatlaridan biridir. Ingliz tilining raqs terminologiyasida ko'p sonli otlar fe'l-o'zakdan shakllanish modeliga muvofiq.

Dance - "a series of movements and steps that match the speed and rhythm of music"[3];

hop - "a short jump on one leg"[4];

tap - "quick light blow"[5];

walk - "style of walking in the dance"[6].

Termin yasashining faol usullaridan biri fe'llardan post bo'g'inli so'z birikmalariga o'tish yo'li bilan ot yasashidir:

to step up - step-up
to lead down - lead down
to cast off - cast off
to cast over - cast over

N>V modeli bo'yicha qisqartmalar konversiya qilish uchun asos bo'lib ham xizmat qilishi mumkin: Commence - to commence (raqsda harakatni boshlash yoki burilish).

2) Lug'atda terminlarning polisemantik ma'nolari ham keltiriladi.

Raqs terminologiyasida ko'p ma'nolilik polisemantik atamalarining funksional jihatdan bir-biridan farq qiladigan uchta guruhini ifodalaydi:

1) tarmoqlararo (umumiy tashqi shaklga ega bo'lgan va ma'nolarining to'liq mos kelmasligi bilan tavsiflangan atamalar).

O'zbek tilida *harakat* (raqsda) - oldinga va orqaga harakat - ingliz tilida *movement*,

O'zbek tilida *harakat* (texnik atama) - vagonning pastki yurish moslamasi, kuzovsiz vagon tizimi - ingliz tilida *running gear*,

O'zbek tilida *harakat* (eskirgan, kortej nomi) - kortej - ingliz tilida *procession*,

O'zbek tilida *harakat* (o'yinda) - o'yinchining navbatdagi chiqishi (shaxmatda, kartalarda) - ingliz tilida *move, turn*;

2) toifalararo (bir terminologik tizim doirasida faoliyat yurituvchi atamalar).

Ingliz tilida *set* - o'zbek tilida 1) kvadril yoki mamlakat raqsi figuralari; 2) qator, ketma-ketlik (fazoda ketma-ketlikni tashkil etuvchi ob'ektlar - qadamlar ketma-ketligi - *set of steps*) 3) (f.) raqsdagi joyni belgilash (*set the place*) 4) (f.) ma'lum bir yo'nalishda harakatlanish (*to set*)

3) konstruktiv element sifatida ko'p qiymatli komponentni o'z ichiga olgan kombinatsiyalar.

O'zbek tilida *raqsda qadam* - ingliz tilida *dance step*,

O'zbek tilida *vint burami* - ingliz tilida *screw pitch*,

O'zbek tilida *oldinga qadam* - ingliz tilida *advance over*,

O'zbek tilida *shimning tor qismi* - ingliz tilida *the trousers are tight in the seat*.

Terminlarning ko'p ma'noliligi ularni to'g'ri tushunishga imkon bermaydi. Odatda atama kontekstga muhtoj emasligi aytiladi, chunki u kontekstsiz tushunarli bo'lishi kerak, ammo bu qoidani mutlaqlashtirib bo'lmaydi, chunki terminologiyada bo'lgani kabi, kontekst ham muhimdir. Bu, ayniqsa, toifali noaniqlik deb ataladigan atama toifalari uchun to'g'ri keladi, uni bartaraf etishning haqiqiy yo'li har doim adabiyotdagi kontekst yoki tasniflash tizimidagi bu turli xil atamalarning turli o'rni bilan ta'minlanadi. Zamonaviy lug'atlarni yaratishda polisemiya qoidalarini berish, kontekstual ma'noni aniqlash birmuncha qiyinchiliklar tug'diradi, terminologiyadagi noaniqlik jarayoni juda faolligini hisobga olgan holda, so'zlarning leksik o'zgarishlariga uchrashi qoidalariga rioya qilgan holda berish talab etiladi. Elektron lug'atlarning afzalligi so'zlarning ko'p ma'nosini bera olishidadir. Biz o'rganayotgan raqs terminologiyasida "ikkilamchi noaniqlik" deb ataladigan atamalarning mavjudligini kuzatishimiz mumkin va ularning lug'atlarda berilish imkoniyatlarini tahlil qilamiz.

3) Lug'atda bosh so'zning faqat san'at va raqs sohasida qo'llaniladigan terminlarning omonimlari ham keltiriladi, bu holda, omonomik so'z boshqa sohaga daxldor sememalar ham bo'lishi mumkin.

Elektron lug'atlarni yaratishda lug'atning omonomik ma'nosini ham hisobga olish muhimdir. Raqs va san'atning o'rganilayotgan terminologik sohasi ham omonimiya bilan

tavsiflanadi - "ma'no jihatidan farq qiluvchi ikki yoki undan ortiq til birliklarining fonetik jihatdan mos kelishi"[7]. Leksik omonimiyaning turli shakllari, shuningdek, tilning boshqa darajalarida (fonetik va morfologik) unga bog'liq hodisalar ma'lum. To'liq leksik omonimiya - bir gap bo'lagiga mansub so'zlarning mos kelishi. Omonimlarning soni va semantik salmog'iga ko'ra, ayniqsa, ikkita turkum ajratiladi: a) omonimlar-otlar va b) omonimlar-fe'llar.

4) Elektron lug'atlarda raqs va san'atga doir terminlarning sinonimlari ham kiritiladi.

Standartlashtirilgan terminologiyada sinonimlar muammosi "savollar savoli" deb hisoblanadi[8].

Ba'zilar sinonimiya jarayonini nomaqbul deb hisoblaydilar va har bir atama faqat bitta ma'noga ega bo'lishi kerak, deb hisoblaydilar, boshqalari esa sinonim (shu jumladan xorijiy) ma'lum afzalliklarga ega degan fikrda. So'zlarni o'zlashtirish jarayoni keng tarqalgan, shuning uchun ko'pincha bir xil so'zlar (ulardan biri o'zlashtirilgan) bir xil ma'noga ega. Masalan, fransuz tilidan hosil bo'lgan inglizcha *infant* so'zi unga ekvivalent *child* - kichik bolaga mos keladi. Shunga ko'ra, *infant* va *child* sinonimdir. Raqs terminologiyasida chet tilidan kirib kelgan sinonimik terminlar mavjud: frantsuzcha o'zlashgan *pas chasse* (qadam) inglizcha *glide* ga teng, inglizcha *kick* "tepish" va "kik" degan ma'noni anglatadi; *hook turn* - "raqsda aylanish, oyoq bilan ilgak qilish" va "burilish-ilgak"; *set* - "raqsda shakllanish" va "to'plam"; *step* - "harakat" va "qadam".

5) Leksikografik ma'no terminning semantic strukturasi asosida beriladi.

Raqs terminologiyasida sintaktik sinonimlarning ikki guruhi aniqlangan: 1) "terminning to'liq shakli - termining qisqa shakli" sinonimik moslashuvi: *walk* va *dance walk* - "bir qadam oldinga olg'a borish", *step* va *setting step* - "qadam" va "qadam tashlash", 2) sinonimik moslashuv "so'z birikmasi - so'z birikmasi": *drive walk* va *inside turn* - ichkariga, "ichki burilish"; *chicken walk* va *outside turn* - "tashqi burilish", *chaîne turn* va *free spin* - raqqosalar o'rinlarini almashtiradigan, bir yoki boshqa qo'lni navbat bilan beradigan dumaloq raqsqa o'xshash figura; *strip the willow* - *right (left) hand across* - oldinga siljish, raqqoslar navbatma-navbat chap yoki o'ng qo'llarini olishganda; *leading couple* - *first couple* - yetakchi juftlik; *chasse* - *slip step* - sirpanish qadam (*chasse* - oldinga siljish, oyoq, go'yo, ikkinchisiga egilib, sakraganda bog'lanadi).

Tilshunoslikda, V.P.Danilenkoning so'zlariga ko'ra, termini shakllantirishning ikkita eng keng tarqalgan lingvistik usuli mavjud: 1) leksik qisqartirish: a) so'z yoki iborani tushirib qoldirish; b) so'z birikmasini iboraning tarkibiy qismlaridan biriga tegishli so'z bilan almashtirish; 2) so'z yasashda (so'z yasash, abbreviatsiya) qisqartmalardan foydalanish[9]. Raqs terminologiyasida asl so'z birikmasining so'zlaridan birini olib tashlash natijasida olingan quyidagi shakllanishlar aniqlanadi:

6) Elektron lug'atlarda san'at va raqsqa xos terminlarning antonimlari (qarama-qarshi ma'nolari) ham beriladi.

Antonimiya hodisasini tasvirlash uchun biz raqs terminologiyasidan misollar keltiramiz, xususan:

- "*cast off*" (tashqi burilish bilan joyga qaytish) va

"*cross over*" (qarama-qarshi turgan sherikning joyiga o'tish),

- "*back-to-back*" (raqsda orqaga joylashish) va "*face-to-face*" (raqsda bir-biriga qaragan holat),

- "*bottom of set*" (qator oxiri) va "*top of set*" (raqs qatorining boshi),

- "*clockwise/natural turn*" (soat yo'nalishi bo'yicha harakatlanish) va "*anticlockwise/reverse turn*" (soat miliga teskari harakat),

- "*inside turn*" (ichki burilish) va "*outside turn*" (tashqi burilish).

7) Bosh so'zdan keyin uning etimologiyasi bo'yicha ma'lumot berish ma'qul deb topildi.

Tarixiy raqsda *balance* - bu bir oyoqdan ikkinchisiga qadam tashlash, yarim barmoqlarda ko'tarish va tanani egish bilan raqs harakati. *Balance* (frantsuzcha "muvozanat" dan) *pas grave* (frantsuzcha "pas" "qadam", "grave" "og'ir", "sekin" so'zlaridan) qo'shilgan holda *balance menuet* so'z birikmasi yaraldi. O'rta asrlarda paydo bo'lgan bir qator nomlar uzoq vaqt davomida bal raqslari lug'atiga kirdi.

Ulardan harakatlar qanday o'zgarganini, bir xil atama turli davrlarda turli harakatlarni bildirish uchun qanday xizmat qilganini, ba'zida ma'lum bir o'xshashlikni kuzatish mumkin.

Xulosa. Inglizcha-o'zbekcha elektron lug'atini yaratish uchun lingvistik baza yaratish dardkor. Buning uchun mavjud so'zlar excel faylda jamlanadi. O'zbek va ingliz xalqiga xos, ya'ni milliy-madaniyatini o'zida yaqqol namoyon etadigan musiqa va raqs harakatlari orqali marosim, to'ylarda urf-odatlarini, turmush tarsi, ruhiy kechinmalarini ifoda etadi.

ADABIYOTLAR

1. Карабанова С.Ф. Танцы малых народов юга Дальнего Востока СССР как историко-этнографический источник. - М., 1979. – С.33-35.
2. Эндрюс Т. Магия танца. Ваше тело как инструмент силы. - М., 1996.
3. Oxford Advanced Learner's Dictionary of current English 1995. – P.292
4. Oxford Advanced Learner's Dictionary of current English 1995. – P.573
5. Oxford Advanced Learner's Dictionary of current English 1995. – P.1221
6. Oxford Advanced Learner's Dictionary of current English 1995. – P.1337
7. Головин Б. Н. Лингвистические основы учения о терминах: Учебное пособие/Головин Б. Н., Кобрин Р. Ю. - М., 1987. – С.51.
8. Даниленко В.П. Лингвистические требования к стандартизируемой терминологии//Терминология и норма (О языке терминологических стандартов). - М., 1972. - С.11.
9. Даниленко В.П. Русская терминология: Опыт лингвистического описания. - М., 1977. – С.183-188.